

Warszawa, 31 maja 2016

Stanowisko w sprawie korzystania z utworów takich jak utwory architektoniczne lub rzeźby, wykonanych w celu umieszczenia ich na stałe w miejscach publicznych (wyjątek na rzecz „panoramy”)

1. Czy umieszczając w internecie wizerunki utworów, takich jak utwory architektoniczne lub rzeźby, wykonanych w celu umieszczenia ich na stałe w miejscach publicznych, spotkali się Państwo z problemami wynikającymi z tego, że utwory te są chronione przez prawo autorskie?

o tak, często

- o tak, czasami
- o prawie nigdy
- o nigdy
- o nie mam zdania
- o nie ma związku

Polska zdecydowała się na wprowadzenie wyjątku na rzecz panoramy w art. 33 pkt 1 prawa autorskiego. Przepis ten stanowi, że dozwolone jest rozpowszechnianie utworów wystawionych na stałe na ogólnie dostępnych drogach, ulicach, placach lub w ogrodach, co ma niebagatelne znaczenie dla obiektów architektonicznych, utworów z zakresu sztuk plastycznych, czy szeroko rozumianego street-artu. Dzięki powołanemu przepisowi dozwolone jest ich fotografowanie i innego rodzaju rozpowszechnianie (np. w internecie).

Dość szeroki zakres uprawnień wynikających z przepisu (szczególnie na tle regulacji dozwolonego użytku panoramy w innych państwach członkowskich) bywa czasami konfrontowany z pytaniami natury praktycznej. Przykładowo, przepis w żaden sposób nie mówi o utworach odtwarzanych (a tylko “wystawionych”) - stąd wątpliwość czy można go stosować również do takich elementów jak neony czy telebimy. Nie zmienia to jednak faktu, że sama regulacja może być przykładem dobrej implementacji dyrektywy do prawa krajowego. Istotne jest to, że w porównaniu z innymi krajami polskie prawo daje dużo większą pewność i swobodę w korzystaniu z utworów, bez widocznego uszczerbku dla sytuacji twórców.

2. Czy zapewniając dostęp *online* do wizerunków utworów, takich jak utwory architektoniczne lub rzeźby, wykonanych w celu umieszczenia ich na stałe w miejscach publicznych, spotkali się Państwo z problemami wynikającymi z tego, że utwory te są chronione przez prawo autorskie?

tak, często

- tak, czasami
 prawie nigdy
 nigdy
 nie mam zdania
 nie ma związku

Już samo pytanie wskazuje pośrednio na problemy prawne, jakie mogą się pojawiać. Udostępnienie online w wielu sytuacjach wywołuje skutki w wielu różnych jurysdykcjach, nie tylko w prawie państwa, w którym nastąpił akt rozpowszechnienia. To oznacza, że do jednego przypadku należy stosować różne reżimy prawne, w których każdy trochę inaczej definiuje zakres czynności dozwolonych i zakazanych. Jednym ze sposobów na wyeliminowanie takich problemów byłoby wprowadzenie jednolitej regulacji dla czynności dokonywanych online, ewentualnie pełna harmonizacja przepisów co najmniej na terenie Unii Europejskiej.

3. Czy korzystali Państwo z wizerunków utworów, takich jak utwory architektoniczne lub rzeźby, wykonanych w celu umieszczenia ich na stałe w miejscach publicznych, w kontekście Państwa działalności/branży, takiej jak: publikacje, dzieła audiowizualne lub reklama?

tak, na gruncie licencji

tak, na gruncie wyjątku

- nigdy
 nie ma związku

Zdjęcia przestrzeni publicznej wykorzystywane były przez nas na potrzeby różnorodnych publikacji, udostępnianych zazwyczaj na otwartych licencjach, również w internecie. Przepisy prawa polskiego (nie różnicujące komercyjnego i niekomercyjnego wykorzystania) pozwalają na różne formy wykorzystania fotografii - dlatego uważamy, że powinny one stanowić punkt wyjściowy do dyskusji nad regulacją unijną.

4. Czy udzielają Państwo licencji lub oferują licencje na korzystanie z utworów, takich jak utwory architektoniczne lub rzeźby, wykonanych w celu umieszczenia ich na stałe w miejscach publicznych?

tak

nie

- nie ma związku

5. Jaki wpływ na Państwa działalność miałoby wprowadzenie na poziomie europejskim wyjątku dotyczącego niekomercyjnego korzystania z utworów, takich jak utwory architektoniczne lub rzeźby, wykonanych w celu umieszczenia ich na stałe w miejscach publicznych?

- o silny pozytywny wpływ
- o niewielki pozytywny wpływ
- o brak wpływu
- o niewielki negatywny wpływ
- o silny negatywny wpływ**
- o nie mam zdania

Wprowadzenie wolności panoramy, ograniczonej jedynie do działalności niekomercyjnej, tak naprawdę stworzy przepis “martwy”. W dzisiejszych cyfrowych czasach niemożliwe jest określenie, czy treść stworzona przez użytkownika (*user generated content*) ma charakter komercyjny czy niekomercyjny. Jeśli zdjęcia wykonuje znany fotograf na zamówienie dużej europejskiej firmy wydającej przewodniki po Europie, nie ma wątpliwości, że działanie takie można zakwalifikować jako działalność komercyjną. Co w przypadku, gdy zdjęcia wykona we Włoszech turystka z Francji, która opublikuje te zdjęcia jako pamiątkę z wakacji w serwisie społecznościowym? Czy fakt, że umowa z tym serwisem umożliwia administratorowi komercyjne wykorzystanie tych zdjęć powoduje, że autorka powinna ubiegać się o zgodę właścicieli praw? I czy bloger, który umieszcza takie odwzorowania na swoim blogu, gdzie wyświetlane są reklamy również powinien taką zgodę uzyskać? Wreszcie, trudnym pytaniem jest status prawny zdjęć ślubnych w malowniczej części miasta? Fotograf, który tworzy pamiątkę z ważnego prywatnie dnia w życiu dwojga ludzi, robi to przecież w celu zarobkowym. Nasza odpowiedź na powyższe pytanie wynika więc głównie z faktu, że nawet z pozoru niekomercyjne działania mogą być wyłączone na gruncie sformułowania “użytek niekomercyjny” proponowane jako warunek legalności wolności panoramy. Każda tego rodzaju bariera sprawia, że regulacja prawna będzie albo martwa, albo paraliżująca normalne korzystanie z utworów.

W tym kontekście zwracamy także uwagę na fakt, że wolność panoramy była przedmiotem dyskusji w Parlamencie Europejskim podczas debaty nad Raportem Julii Redy. Europosłowie próbowali ograniczyć prawo panoramy jedynie do niekomercyjnego wykorzystania, jednak po otrzymaniu petycji podpisanej przez prawie pół miliona obywateli postanowiono zrezygnować z ograniczenia [<https://www.change.org/p/european-parliament-save-the-freedom-of-photography-savefop-europarl-en>]. Finalny tekst rezolucji z 9 lipca 2015 wzywa do wprowadzenia dozwolonego użytku panoramy bez ograniczeń ze względu na komercyjny charakter wykorzystania zdjęć [<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P8-TA-2015-0273+0+DOC+PDF+V0//EN>].

Dlatego też uważamy, że wprowadzenie na poziomie europejskim wyjątku dotyczącego niekomercyjnego korzystania z utworów, takich jak utwory architektoniczne lub rzeźby, wykonanych w celu umieszczenia ich na stałe w miejscach publicznych, jest niewystarczające i nie wpłynie na poprawę sytuacji prawnej użytkowników, dostęp do wiedzy i wolność słowa. Przepis ten będzie miał zastosowanie jedynie do bardzo wąskiego kręgu zastosowań analogowych.

Jednym z istotnych argumentów przemawiających za skreśleniem wymogu “niekomercyjnego” charakteru jest regulacja obowiązująca w Polsce. Polskie przepisy nie ograniczają wolności panoramy co do komercyjności (lub braku) jej użycia i choć obowiązują już od 1994 r. brak jest

przykładów naruszenia majątkowych interesów twórców. Polska regulacja w tym aspekcie mogłaby służyć za dobry przykład implementacji na poziomie europejskim. Wyjątek ograniczony do celów niekomercyjnych tworzyłby nadmierną niepewność co do prawa w zakresie projektów otwartych (jak np. Wikipedia), uniemożliwiając im korzystanie z wizerunku dziedzictwa w przestrzeni publicznej. Tego rodzaju regulacje byłyby po prostu szkodliwe dla interesu społecznego.

6. Jaki wpływ na Państwa działalność miałyby wprowadzenie na poziomie europejskim wyjątku dotyczącego zarówno niekomercyjnego jak i komercyjnego korzystania z utworów, takich jak utwory architektoniczne lub rzeźby, wykonanych w celu umieszczenia ich na stałe w miejscach publicznych?

o silny pozytywny wpływ

- o niewielki pozytywny wpływ
- o brak wpływu
- o niewielki negatywny wpływ
- o silny negatywny wpływ
- o nie mam zdania

Dyskusja o wolności panoramy to dyskusja o dwóch kwestiach:

- a. Wolnościach obywatelskich w cyfrowym świecie;
- b. Pewności prawnej funkcjonowania użytkowników w internecie.

Ograniczenie prawa do panoramy nie jest tylko po prostu jeszcze jednym wzmocnieniem posiadaczy praw autorskich w walce z wykorzystaniem owoców ich twórczości. W rzeczywistości bowiem odwzorowania budynków i innych dzieł istniejących w przestrzeni publicznej ma marginalne znaczenie dla ich twórców. Ograniczenie tych możliwości jest za to niezwykle szkodliwym w swej istocie ciosem w europejską tożsamość. Tożsamość, która opiera się na głębokiej kulturowej refleksji nad przestrzenią publiczną oraz na publicznej dyskusji nad jej kształtem i przeobrażeniami. Co więcej, możliwość fotografowania i udostępniania zdjęć przestrzeni publicznej wpływa pozytywnie na wolność słowa, debatę publiczną, czy jakość edukacji kulturalnej.

Ponadto w cyfrowej rzeczywistości użytkownicy coraz chętniej dzielą się swoimi fotografiami. Chcą oni przestrzegać prawa autorskiego, ale poziom skomplikowania wolności panoramy w krajach członkowskich często to uniemożliwia. Terytorialność prawa autorskiego wymusza na każdym Europejczyku, który kiedykolwiek wyjechał za granicę, konieczność zapoznania się z ustawodawstwem krajowym w kontekście wolności panoramy (czy innych podobnych przepisów), co jest po prostu nierealne. Niepewność prawna ogranicza twórczą aktywność Europejczyków w sferach, które nie wymagają żadnej ingerencji ustawodawcy.

Uważamy, że jedynie obowiązkowy wyjątek wolności panoramy, bez względu na komercyjny czy niekomercyjny charakter wykorzystania zdjęcia, będzie odpowiadał w pełni na potrzeby użytkowników funkcjonujących w cyfrowej rzeczywistości oraz wzmocni dostępność europejskiego dziedzictwa kulturowego.

7. Czy w kontekście zagadnienia dotyczącego wyjątku na rzecz „panoramy”, istnieją jeszcze inne kwestie, które powinny zostać poddane pod rozwagę?

o tak

o nie

Orzecznictwo sądów europejskich pokazuje, że jakiegokolwiek ograniczenia wolności panoramy są problematyczne, gdyż ograniczają możliwość dzielenia się dobrem wspólnym, jakim jest przestrzeń publiczna. Ostatnio Sąd Najwyższy w Szwecji stwierdził, że analogowe wykorzystanie zdjęć przestrzeni publicznej (nawet do celów komercyjnych) jest dozwolone, jednak wyjątek prawa panoramy nie dotyczy internetu [<http://www.hogstadamstolen.se/Domstolar/hogstadamstolen/Avgoranden/2016/2016-04-04%20%C3%96%20849-15%20Beslut.pdf>]. Decyzja ta utrudniła działalność wielu projektów internetowych, w tym Wikipedii.

Jeśli przyjrzymy się podejściu do prawa panoramy w krajach członkowskich UE [https://commons.wikimedia.org/wiki/Commons:Freedom_of_panorama#Map] łatwo zauważyć, że sytuacja jest niezharmonizowana. We Francji i Włoszech brak jest ustawowego dozwolonego użytku, art. 59 prawa autorskiego w Niemczech stanowi, że można fotografować utwory, jeśli fotograf znajduje się w przestrzeni publicznej, a w Wielkiej Brytanii w sekcji 62 CDPA (Copyright, Designs and Patents Act) zezwala na fotografowanie utworów, które wystawione są w przestrzeni publicznej. Taka sytuacja pozbawia poczucia pewności prawnej obywateli - użytkowników internetu, którzy chcą dzielić się fotografiami przestrzeni publicznej bez łamania prawa autorskiego.

Brak harmonizacji prawa unijnego w zakresie prawa panoramy jest przez prof. Giuseppe Mazziotti postrzegane jako jeden z dowodów na niedostosowanie prawa autorskiego w Unii europejskiej do cyfrowej rzeczywistości¹.

Zachęcamy do zapoznania się z raportem “Extending Freedom of Panorama in Europe” [http://www.academia.edu/12239445/Extending_Freedom_of_Panorama_in_Europe]

Podsumowując, mamy nadzieję że Rząd Rzeczypospolitej Polski zajmie stanowisko popierające wprowadzenie obligatoryjnego wyjątku prawa panoramy w Unii Europejskiej, bez rozróżnienia na komercyjny czy niekomercyjny charakter wykorzystywania zdjęć. Uwzględnienie takiego postulatu na poziomie europejskim oznaczać będzie przede wszystkim rozszerzenie stosowania rozsądnych polskich przepisów w tym zakresie.

¹ This situation of inadequate harmonization is particularly pronounced in the case of FoP. Harmonization of FoP laws is increasingly important with the development of digital technologies that incorporate user-generated content having to do with public architecture and sculpture, as the Directive is unfit for the challenges of the contemporary digital environment - *Copyright in the EU Digital Single Market* (s. 84-85) <http://www.ceps.eu/book/copyright-eu-digital-single-market>.

Stanowisko zostało poparte przez:

Centrum Cyfrowe

CENTRUM
CYFROWE

Fundacja Culture Shock

FUNDACJA
CULTURESHOCK

Centrum Edukacji Obywatelskiej

CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

Fundacja Humanites

SZTUKA WYCHOWANIA

Internet Society (ISOC) Polska

Instytut Kultury Miejskiej

**Instytut
kultury
miejskiej**

Ośrodek Edukacji Informatycznej i
Zastosowań Komputerów w Warszawie

OEiizK

Ośrodek Edukacji Informatycznej
i Zastosowań Komputerów w Warszawie

Stowarzyszenie Muzeów Uczelnianych

STOWARZYSZENIE
MUZEÓW
UCZELNIANYCH

Wikimedia Polska

WIKIMEDIA
POLSKA